

Zaviša Kačić
Mira Racić
Zrinka Racić

Povijest 8

Radna bilježnica iz povijesti za osmi razred osnovne škole

4. izdanje



2024.



Nakladnik

ALFA d. d. Zagreb
Nova Ves 23a

Za nakladnika

Ivan Petric

Glavna urednica

mr. sc. Daniela Novoselić

Urednici

dr. sc. Ante Birin
Tomislav Šarlija, prof.

Izvršna urednica

Božana Sliško, prof.

Recenzenti

Anita Hršak prof.
Jasenska Štimac prof.

Lektura i korektura

Kristina Ferenčina

Likovno i grafičko oblikovanje

Zo Dizajn
Ranko Peršić

Izrada zemljovida

Tri, dva, jedan d. o. o.

Fotografija

wikipedia.com, shutterstock.com, arhiva Alfe, arhiva Glasa koncila,
arhiva JUSP Jasenovac, Hrvatski povijesni muzej

Tehnička priprema

Alfa d. d.

Tisak

Tiskara Zrinski d. o. o.

Proizvedeno u Republici Hrvatskoj, EU.

Drugi obrazovni materijal odobrila je Agencija za odgoj i obrazovanje od **26. ožujka 2021.:** **KLASA: 602-09/21-01/75,**
URBROJ: 561-07/15-21-3

© Alfa

Ova radna bilježnica, ni bilo koji njezin dio, ne smije se umnožavati ni na bilo koji način reproducirati bez nakladnikova pismenog dopuštenja.



Draga učenice, dragi učenice!

U rukama držiš radnu bilježnicu *Povijest 8* koja je osmišljena kako bi ti pomogla u učenju i savladavanju gradiva. Raznovrsnim i zanimljivim zadacima trudili smo se olakšati ti učenje, ali i potaknuti te na istraživanje, problemsko i kritičko razmišljanje te iznošenje vlastitih stavova i misli.

Zadacima koje smo za tebe osmislili želimo ti pokazati da povijest nije dosadna, da povijest nisu samo činjenice, imena i datumi – povijest je puno više od toga. Učenje povijesti i stjecanje novih spoznaja o svjetskoj i nacionalnoj povijesti pomoći će ti u stvaranju vlastitoga identiteta, ali i olakšati razumijevanje sadašnjice i svih izazova koji nas očekuju u budućnosti.

Zato kreni hrabro i neustrašivo!

Tvoji autori

SADRŽAJ



I.

IZAZOVI MEĐURAČA

1. VERSAJSKI POREDAK I NOVONASTALO STANJE U EUROPI I SVIJETU.

HRVATSKA I HRVATI U PRVOJ

JUGOSLAVENSKOJ DRŽAVI

Posljedice Prvog svjetskog rata 6

Pobjednici i poraženi – versajski

poredak 9

Hrvatske zemlje u Kraljevstvu SHS 12

Stjepan Radić i njegova politička

opcija 15

Diktatura kralja Aleksandra

(Šestosiječanjska diktatura) 18

Hrvatsko pitanje – Banovina

Hrvatska 21

2. DRUŠTVENI RAZVOJ U MEĐURATNOM RAZDOBLJU U HRVATSKOJ I SVIJETU:

PARLAMENTARIZAM, DEMOKRACIJA I

TOTALITARNI SUSTAVI

Dva različita oblika vlasti 24

Komunistički režim i nasilje u

SSSR-u 26

Fašistički režim u Italiji 30

Nacionalsocijalizam – njemački

totalitarni režim 32

3. GOSPODARSKI UČINCI VELIKE SVJETSKE GOSPODARSKE KRIZE

SAD i Velika gospodarska kriza 35

4. PROMJENE U DRUŠTVU IZMEĐU DVA RATA

38

5. ZNANOST I TEHNOLOGIJA U MEĐURATNOM RAZDOBLJU

41

II.

DRUGI SVJETSKI RAT

6. DRUGI SVJETSKI RAT U SVIJETU,

EUROPI I HRVATSKOJ 43

Uzroci Drugog svjetskog rata 43

Drugi svjetski rat: Sile osovine u naletu 46

Drugi svjetski rat: prijelomne godine (1942./1943.) 52

Drugi svjetski rat: završno razdoblje 56

Nezavisna Država Hrvatska 61

Partizanski pokret 64

7. RASNI, VJERSKI, NACIONALNI, POLITIČKI I IDEOLOŠKI PROGONI I STRADANJA. HOLOKAUST I DRUGI

ZLOČINI PROTIV ČOVJEČNOSTI 67

Holokaust 67

Rasni, vjerski, nacionalni i ideološki progoni i zločini 70

8. ZNANOST I TEHNOLOGIJA U VRIJEME DRUGOG SVJETSKOG RATA

74

III.

SVIJET I HRVATSKA U HLADNOM RATU

9. BLOKOVSKA PODJELA SVIJETA I HLADNI RAT. HRVATSKA U DRUGOJ JUGOSLAVENSKOJ DRŽAVI	77
Svijet po završetku Drugog svjetskog rata	77
Hrvatska u socijalističkoj Jugoslaviji	82
Hrvatsko proljeće	85
10. GOSPODARSKE RAZLIKE I POSLJEDICE BLOKOVSKI PODIJELJENOG SVIJETA	88
11. HRVATSKA U PRVOJ I DRUGOJ JUGOSLAVENSKOJ DRŽAVI – GOSPODARSKI RAZVOJ	91
Od kapitalizma do radničkog samoupravljanja	91
12. ZNANOST, TEHNOLOGIJA I MEDIJI U DRUGOJ POLOVINI 20. STOLJEĆA	93
13. NESTANAK KOLONIJALNIH CARSTAVA	95
Izazovi postkolonijalnog svijeta	97
14. DRUŠTVENA PREVIRANJA, POKRETI ZA LJUDSKA, GRAĐANSKA I RADNIČKA PRAVA U DRUGOJ POLOVINI 20. STOLJEĆA	99

IV.

SVIJET I HRVATSKA NAKON HLADNOG RATA

15. SLOM KOMUNIZMA U EUROPI I SLOM SFRJ. STVARANJE SAMOSTALNE REPUBLIKE HRVATSKE. EUROPSKE I EUROATLANTSKE INTEGRACIJE	102
Jugoslavenska kriza i uvođenje višestranačja	105
Osamostaljenje i međunarodno priznanje Hrvatske	108
Europska unija od nastanka do danas. Hrvatska u Europskoj uniji	111
16. DOMOVINSKI RAT 1991. – 1995.	114
Obrana Hrvatske od velikosrpske i crnogorske agresije	117
Oslobodilačke operacije Hrvatske vojske	119
Operacija <i>Oluja</i> . Mirna reintegracija Hrvatskog podunavlja	122
Rat u Bosni i Hercegovini	125
17. STRADANJA STANOVNIŠTVA I RATNA RAZARANJA TIJEKOM DOMOVINSKOG RATA	128
Strahote rata	128
18. UMJETNOST, RELIGIJA, KULTURA I SPORT U 20. I 21. STOLJEĆU	132
19. SVIJET U 21. STOLJEĆU	134
Globalno selo	134



I. IZAZOVI MEĐURAČA

1. VERSAJSKI POREDAK I NOVONASTALO STANJE U EUROPI I SVIJETU. HRVATSKA I HRVATI U PRVOJ JUGOSLAVENSKOJ DRŽAVI

Posljedice Prvog svjetskog rata



1.

Navedi pet posljedica Prvog svjetskog rata.

1.

2.

3.

4.

5.

2.

Izbaci uljeza. Objasni zašto ne pripada nizu.

Osmansko Carstvo – Austro-Ugarska Monarhija – Rusko Carstvo – Japansko Carstvo – Njemačko Carstvo

3.

Crveno zaokruži imena država nastalih raspadom Austro-Ugarske (potrebno je zaokruži četiri države).

Finska

Austrija

Mađarska

Srbija

Turska

Čehoslovačka

Država Slovenaca, Hrvata i Srba

Estonija



Analiziraj kako je rat utjecao na gospodarstva zaraćenih država. Popuni tablicu.

	RAT I GOSPODARSTVO	
Kakvi su ratni troškovi?		Navedi dva primjera ratnih troškova.
		1.
		2.
Kako je rat utjecao na industrijsku proizvodnju?		
Dva razloga rasta američkoga gospodarstva.	1.	
	2.	
Za što se najviše izdvajao novac nakon rata?		
Kako se rat odrazio na vrijednost novca?		
Dvije države najviše pogođene gospodarskom krizom nakon rata.	1.	
	2.	



Pročitaj sljedeće rečenice. Ako je tvrdnja točna, zaokruži DA, a ako je netočna, zaokruži NE. Uz netočne tvrdnje na praznu crtu napiši ispravne tvrdnje.

Poslijeratnom gospodarskom krizom najsnažnije su bile pogođene Italija i Francuska. DA – NE

Od teritorija bivše Austro-Ugarske Monarhije nastanjenih Južnim Slavenima nastala je Država Slovenaca, Hrvata i Srba. DA – NE

Nekadašnji posjedi Osmanskog Carstva na Bliskom istoku razdijeljeni su između SAD-a i Rusije. DA – NE



6.

Kronološki poredaj događaje tako da na prazne crtice uz događaj upišeš odgovarajući redni broj od 1. do 3.

_____ Turska postala republikom

_____ srušen carski režim u Rusiji

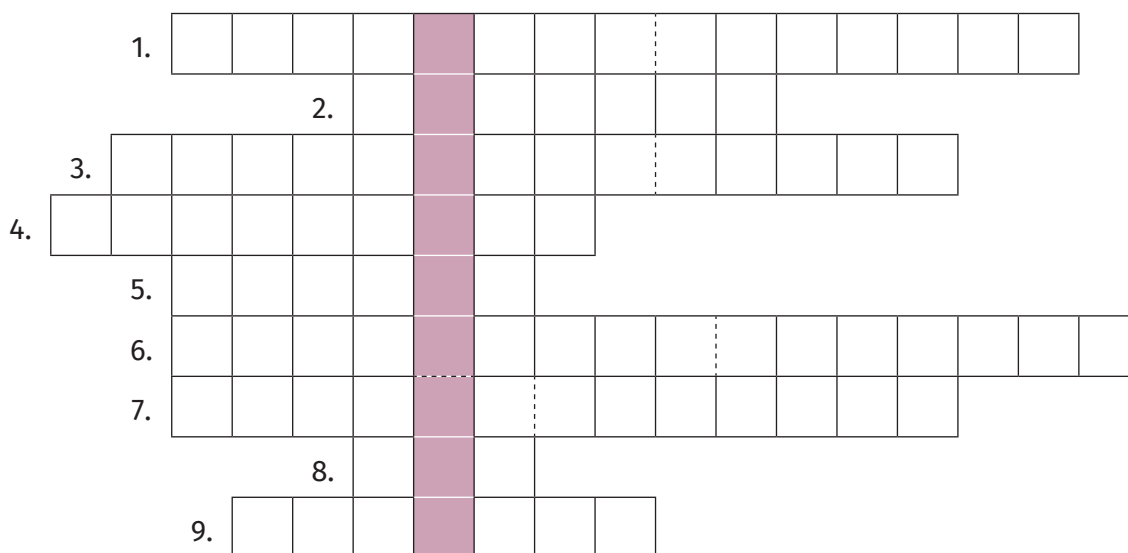
_____ raspad Austro-Ugarske



7.

Riješi križaljku. Posebno označena polja otkrit će ti drugi naziv za Prvi svjetski rat.

1. Gljivična infekcija uzrokovana mokrim, hladnim i nehigijenskim uvjetima unutar vojne obuće.
2. Velika sila koja je nakon Prvog svjetskog rata postala republika.
3. Epidemija koja je odnijela više života od Prvog svjetskog rata.
4. Znatat pad vrijednosti novca.
5. Zemlja koja je u ratnim zbivanjima izborila neovisnost.
6. Država na Arapskom poluotoku nastala od teritorija smanjenog Osmanskog Carstva.
7. Veliko carstvo koje se po završetku Prvog svjetskog rata u potpunosti raspalo.
8. Država koja je završetak rata dočekala kao vodeća svjetska gospodarska sila.
9. Otac Turaka.



Rješenje: _____

Pobjednici i poraženi – versajski poredak



1.

Navedi pet odredbi mirovnog ugovora sklopljenog u Versaillesu koje su se odnosile na Njemačku.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

2.

Promotri fotografiju i odgovori na pitanja.

Tko je osoba prikazana na fotografiji?

Koji dokument povezujemo s tom osobom?



Četvrta točka tog dokumenta glasi: *Smanjiti naoružanje svih država na najmanju mjeru potrebnu za sigurnost zemlje.*

Promisli u kojoj je mjeri ona provedena. Obrazloži svoje mišljenje.

Prouči točke tog dokumenta navedene u udžbeniku. Koju od njih smatraš najznačajnijom? Objasni zašto.



Dopuni rečenice.

Strogom kažnjavanju poraženih zemalja na Pariškoj mirovnoj konferenciji težila je

_____ (upisati ime države).

Za razliku od nje, za umjerenije kazne zalagala se _____ (upisati ime države).

Naposljetku je prevladalo _____ stajalište (upisati čije stajalište). Zbog toga su poražene zemlje bile vrlo nezadovoljne te su tražile _____ sporazuma.

Nezadovoljne su bile i neke od zemalja pobjednica, posebno _____ i

_____ (upisati imena država).

Države koje su se zalagale za promjenu ugovora iz Versaillesa nazivamo _____.



Nabroji predstavnike velike četvorice s Versajske konferencije.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

5.

Pročitaj sljedeće rečenice. Ako je tvrdnja točna, zaokruži DA, a ako je netočna, zaokruži NE. Uz netočne tvrdnje na praznu crtu napiši ispravne tvrdnje.

Na Versajskoj konferenciji 1921. osnovana je Liga (Društvo) naroda. DA – NE

Glavni cilj Lige naroda bio je očuvanje mira u svijetu. DA – NE

Liga naroda bavila se problemima povezanim s trgovinom opijatima. DA – NE

SAD je bio počasni član Lige naroda. DA – NE

6.

Navedi tri slabosti Lige (Društva) naroda.

1. _____

2. _____

3. _____

7.

Zaokruži na popisu onu organizaciju koja je nasljednica Lige naroda. Istraži i doznaj koja je to organizacija.

UNHCR

OUN

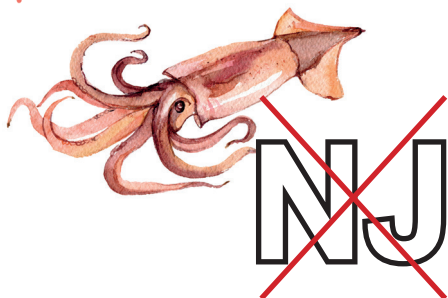
UNICEF

UNPROFOR

UNESCO

8.

Riješi rebus i dobit ćeš naziv društva kojem je glavni cilj bio očuvanje mira u svijetu.



Rješenje: _____

Hrvatske zemlje u Kraljevstvu SHS

1.

Sljedeće zadatke riješi na slijepom zemljovidu.



Zeleno oboji područja i zaokruži gradove koji su Rapalskim ugovorom pripali Italiji.

Crveno oboji područja koja su Italiji bila obećana tajnim Londonskim ugovorom, a nisu joj pripala Rapalskim ugovorom.

Obilježi slovom **A** grad koji je proglašen samostalnom državom.

Kako su na to proglašenje reagirali neki talijanski krugovi predvođeni pjesnikom Gabrieleom D'Annunzijem?

Kada je o sudbini toga grada potpisan novi sporazum?

Kako nazivamo taj sporazum?

Što je njime odlučeno?



Prouči povijesni izvor i odgovori na pitanja.

Član III.

Priznaje se isto tako za sastavni dio Kraljevine Italije otoci Cres (Chreso) i Lošinj (Lussin) s omanjim otocima i školjima koji se nalaze u odnosnim sudskim kotarima, kao i omanji otoci i školji koji se nalaze u administrativnim granicama pokrajine Istre, ukoliko je gornjim članovima dodijeljena Italiji, i otoci Lastovo (Lagosta) i Palagruža (Palagosa) s obližnjim otočićima. Svi ostali otoci, koji su pripadali bivšoj Austro-Ugarskoj Monarhiji, priznaju se za sastavni dio Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca.

Marjan Diklić, „Zadar i Rapallski ugovor (uz 90. obljetnicu)“, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 53 (2011.): 237.

Promisli i zaključi o kojem je ugovoru riječ u ovom tekstu.

Između kojih je dviju država sklopljen ovaj ugovor?

Navedi hrvatske otoke koji su prema ovom ugovoru pripali Kraljevini Italiji.

3.

Poveži natuknice iz lijevog stupca s odgovarajućom političkom strankom iz desnog stupca. Koristi različite boje.

djeluje na području čitave države

Hrvatska pučka seljačka stranka

protivljenje centralizmu

Radikalna stranka

velikosrpska hegemonija

Komunistička partija

4.

Kronološki poredaj sljedeće događaje tako da slovo ispred događaja upišeš u odgovarajući okvir na vremenskoj crti.

A Vidovdanski ustav

C Prosinačke žrtve

E Rapalski ugovor

B Rimski sporazum

D Londonski ugovor

1915.

1918.

1920.

1921.

1924.

5.

Zaokruži slova uz osobitosti koja opisuju Kraljevinu SHS prema Vidovdanskom ustavu (dva su odgovora točna).

a) republika

c) centralistička

e) dualistička

b) monarhija

d) federativna

6.

Upiši u tablicu primjere gospodarskog i političkog terora i nasilja kojima je hrvatski narod bio izložen od prvog dana nastanka južnoslavenske zajednice.

politički teror	gospodarski teror

Stjepan Radić i njegova politička opcija

1.

Upiši u tablicu godine promjena naziva Radićeve stranke i njezine temeljne ciljeve u tom trenutku.

	HPSS	HRSS	HSS
godina			
ciljevi			

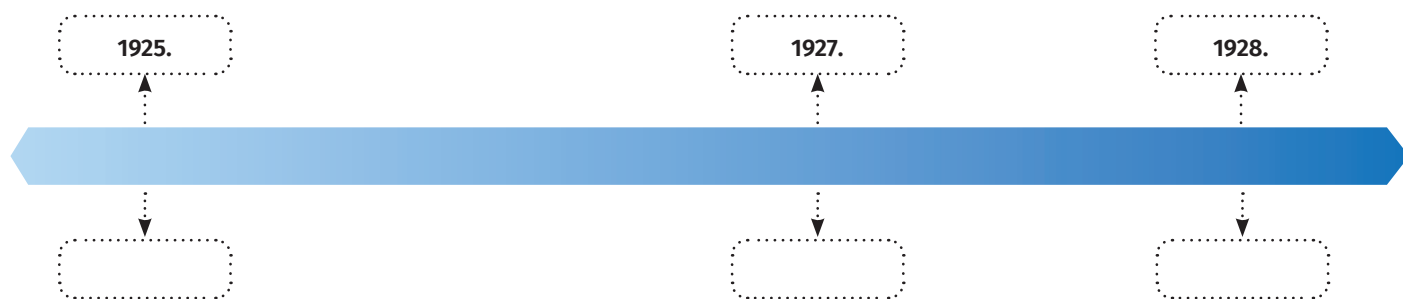
2.

Kronološki poredaj sljedeće događaje tako da slovo ispred događaja upišeš u odgovarajući okvir na vremenskoj crti.

A atentat u beogradskoj skupštini

B odustajanje od republikanizma i ulazak u vladu

C stvaranje Seljačko-demokratske koalicije



3.

Izbaci uljeza. Objasni zašto ne pripada nizu.

Pavle Radić – Đuro Basariček – Ivan Granda – Stjepan Radić



Dovrši formulu.

HSS + _____ = SDK



Pročitaj sljedeće rečenice. Ako je tvrdnja točna, zaokruži DA, a ako je netočna, zaokruži NE. Uz netočne tvrdnje na praznu crtu napiši ispravne tvrdnje.

Svetozar Pribićević naslijedio je Stjepana Radića na čelu HSS-a. DA – NE

Atentat u beogradskoj skupštini izvršio je pripadnik Samostalne demokratske stranke Puniša Račić. DA – NE

Na sahrani Stjepana Radića okupilo se više od pola milijuna ljudi. DA – NE

Smrt Stjepana Radića označila je potpuni zaokret u politici HSS-a. DA – NE



Crveno zaokruži političke ciljeve za koje se zalagao Svetozar Pribićević u ranijoj fazi svog političkog djelovanja, a žutom zaokruži njegove ciljeve iz kasnijeg razdoblja.

ravnopravnost svih krajeva i naroda – unitarizam – centralizam – federacija



Prouči povijesne izvore i odgovori na pitanja.

Iz govora srpskog zastupnika Tome Popovića, održanog neposredno pred pucnjavu na hrvatske zastupnike.

„Ja se vas ne plašim. Ja ću vam kazati isto, što sam i jučer kazao. Ako vaš vođa Stjepan Radić, koji bruka hrvatski narod, i dalje produži vrijeđanjem, ja vam jamčim, da će pasti njegova glava! Ja vam, gospodo, to kažem i ja od toga ne bježim. Ja vam to jamčim. Radić je većinu nazvao stokom. A ja mu kažem, da je on sa svojim nedresiranim i neodgojenim zastupnicima stoka!”

Rudolf Horvat, *Hrvatska na mučilištu* (Zagreb: Kulturno-historijsko društvo Hrvatski rodoljub, 1942.), 388.

Iz izlaganja Puniše Račića nakon kojeg je zapucao po hrvatskim zastupnicima u Narodnoj skupštini.

Gospodo, i kao Srbin i narodni poslanik, kad vidim opasnost prema svojoj naciji i otadžbini, otvoreno kažem, da ću upotrijebiti i drugo oružje, koje treba zaštititi interese srpstva.

Rudolf Horvat, *Hrvatska na mučilištu* (Zagreb: Kulturno-historijsko društvo Hrvatski rodoljub, 1942.), 388.

Podcrtaj u tekstu povijesnih izvora dijelove po kojima možeš zaključiti da je atentat na hrvatske zastupnike bio planiran. Objasni svoj odgovor.

Izdvoji dva pojma kojima je Popović okarakterizirao Radićeve zastupnike u skupštini.

1. _____

2. _____

8.

Zaokruži slova ispred političkih djelovanja koja povezujemo s radom Seljačko-demokratske koalicije.

a) razotkrivanje korupcije u vlasti

d) zalaganje za federativno uređenje države

b) borba protiv centralizma

e) uvođenje diktature

c) osnaživanje kraljeve vlasti

9.

Poveži fotografiju s odgovarajućim imenom i prezimenom (dva su imena i prezimena viška).



Svetozar Pribićević

Vladko Maček

Stjepan Radić

10.

Upiši na crte pune nazive stranaka i koalicija.

HSS _____

SDS _____

HRSS _____

SDK _____

HPSS _____

Diktatura kralja Aleksandra (Šestosiječanjska diktatura)



1.

Zemljovid prikazuje zamišljenu crtu *amputacije* hrvatskih područja u Kraljevini Jugoslaviji. Sljedeće zadatke riješi uz pomoć zemljovida.

Ucrtaj na zemljovidu današnje granice Republike Hrvatske.

Koja bi područja Republike Hrvatske prema planu *amputacije* ostala unutar granica Kraljevine Jugoslavije?

Ucrtaj granice devet banovina na koje je bila podijeljena Kraljevina Jugoslavija.

Dvije banovine u kojima se nalazila glavnina hrvatskih zemalja označi slovom **A**.
Upiši na prazne crte njihova imena.

1. _____

2. _____

Banovine u kojima su se nalazili ostatci hrvatskih zemalja izvan dviju spomenutih banovina označi slovom **B**.
Upiši njihova imena na prazne crte.

1. _____

2. _____



2. Navedi tri najznačajnije odluke kralja Aleksandra od 6. siječnja 1929.

1. _____

2. _____

3. _____



3. Navedi četiri metode kojima su državne vlasti provodile teror nakon uvođenja diktature.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____



4. Kronološki poredaj događaje tako da na prazne crtice uz događaj upišeš odgovarajući redni broj od 1. do 4.

_____ ubojstvo Milana Šufflaya

_____ osnutak Ustaše – hrvatske revolucionarne organizacije (UHRO)

_____ promjena imena države u Kraljevina Jugoslavija

_____ uvođenje Šestosiječanjske diktature



5. Upiši u tablicu tri uzroka i tri posljedice uvođenja Šestosiječanjske diktature.

uzroci	posljedice



6. Riješi osmosmjerku. Slova iz preostalih polja otkrit će ti ime južnoslavenske države nakon uvođenja Šestosiječanjske diktature.

hegemonija, teror, Aleksandar, HPSS, republika, banovina, SDS, amputacija, kraljevina, Šufflay, SDK, Einstein, HSS, Mann, UHRO, HRSS, puč

H	K	R	A	LJ	E	V	I	N	A
A	E	I	N	S	T	E	I	N	M
K	Y	G	J	S	S	R	H	A	P
I	A	U	E	O	R	H	U	M	U
L	L	G	O	M	R	O	R	E	T
B	F	B	A	N	O	V	I	N	A
U	F	H	S	S	R	N	L	A	C
P	U	Č	P	D	E	V	I	I	I
E	Š	K	D	S	T	J	A	J	J
R	A	D	N	A	S	K	E	L	A

Rješenje: _____